В газетах нещодавно можна було прочитати такі рядки:

"Булонь-сюр-Мер, 22 січня.

Нам пишуть:

Жахлива катастрофа схвилювала жителів нашого примор'я, яким за останні два роки довелося зазнати немало випробувань. Рибальське судно, що йшло під командою власника Жавеля, при вході в гавань було відкинуте хвилями на захід і розбилось об каміння хвилеріза.

Незважаючи на всі зусилля екіпажу рятувального човна і на те, що були кинуті причальні канати з допомогою рятувальної ракети, четверо рибалок і юнга загинули.

Буря все ще лютує. Побоюються нових катастроф".

Який це судновласник Жавель? Чи не брат однорукого?

Якщо бідолаха, якого перекинули хвилі, і який, мабуть, загинув під уламками свого судна, — справді той, якого я маю на увазі, то вісімнадцять років тому він був учасником іншої драми, жорстокої і простої, як усі жахливі драми моря.

Жавель-старший був тоді власником баркаса. Баркас — це переважно рибальське судно. Він міцний, не боїться негоди і, як корок, носиться по хвилях на своєму закругленому череві; завжди підхльостуваний сильними й солоними вітрами Ламаншу, він невтомно борознить море на роздутих парусах, тягнули за собою величезну риболовну снасть, що зачіпає дно океану, віддирає й захоплює всіх поснулих у скелях тварин: плоских риб, що позаривались у пісок, важких крабів з гачкуватими ногами, гостровусих омарів.

Коли вітер свіжий і хвиля невелика, баркас вирушає на рибну ловлю. Невід, прикріплений до довгої дерев'яної жердини, оббитої залізом, спускається на двох канатах з допомогою коловоротів на обох кінцях судна. І баркас, що його несе вітер і течія, тягне за собою риболовну снасть, яка спустошує й вичищає морське дно.

На борту судна з Жавелем був його молодший брат, четверо рибалок і юнга. Ясного погожого дня вони вийшли з Булоні в море, щоб закинути невід.

Незабаром, проте, знявся вітер, і шквал, що налетів раптом, змусив судно тікати. Воно наблизилось до берегів Англії. Але розбурхане море з такою силою билось об скелі й кидалось на берег, що увійти в яку-небудь гавань не було ніякої можливості. І суденце знов вийшло в відкрите море і направилось до берегів Франції. Буря не вщухала й не давала змоги підійти до молу, оточуючи піною, гуркотом, небезпекою доступ до пристаней.

Баркас знову вийшов у море, ковзаючи по гребенях хвиль; його гойдало, підкидало, захльостувало водою, але він бадьоро йшов уперед, звикнувши до штормів, які інколи змушували його по п'ять-шість днів носитись між берегами двох сусідніх країн, не даючи змоги пристати ні до того, ні до іншого.

Нарешті, коли судно було в відкритому морі, буря вщухла, і хазяїн наказав спускати невід, хоч хвилі були ще великі.

Отже, величезну риболовну снасть перекинули за борт, і матроси — двоє на кормі, двоє на носу, — почали попускати канати, що тримають її. Тільки вона торкнулась дна, як підкинутий високою хвилею баркас нахилився, молодший Жавель, що керував спуском невода на носу, похитнувся і рука його потрапила між бортом і каратом, що на мить ослаб від поштовху. Жавель зробив одчайдушне зусилля, намагаючись

другою рукою одвести канат, але снасть уже тяглася за баркасом, і натягнутий канат не піддавався.

Жавель, скорчившись од болю, закричав. Всі прибігли. Брат його залишив кермо. Схопились за канат, силкуючись визволити руку, яку він трощив. Та марно.

— Треба перерізати! — сказав один з матросів і витяг з кишені широкий ніж, що міг двома ударами врятувати руку Жавеля-молодшого.

Але перерізати канат — означало загубити невід, а невід коштував грошей, багато грошей, півтори тисячі франків, і належав він Жавелю-старшому, який дорожив своїм майном.

Він крикнув у розпачі:

— Стій, не ріж, я поверну проти вітру.

І, кинувшись до керма, він наліг на нього щосили. Але баркас погано слухався його, снасть тримала судно, паралізуючи його рухи, а сила течії й вітру несла вперед.

Жавель-молодший впав на коліна, стиснув зуби з диким виразом в очах. Він мовчав. Брат знову підбіг до нього, все ще боячись матросового ножа.

— Чекай, чекай, не ріж! Треба кинути якір!

Кинули якір, спустивши якірний ланцюг на всю довжину. Потім почали крутити коловорот, щоб ослабити прив'язі снасті. Нарешті, вони піддались, і омертвіла рука в скривавленому шерстяному рукаві була звільнена.

Молодший Жавель зовсім очманів. З нього стягли куртку й побачили щось жахливе: якесь криваве місиво, з якого, мов з насоса, цебеніла кров. Жавель глянув на свою руку й прошепотів:

— Амба!

На палубі утворилась калюжа крові, і один з матросів крикнув:

— Він же зійде кров'ю, треба жилу перев'язати!

Вони схопили мотузок, товстий просмолений поруділий мотузок і, обкрутивши ним руку вище рани, затягли щосили. Кровотеча помалу стала слабішати; потім припинилась зовсім.

Жавель-молодший підвівся. Скалічена рука його висіла нерухомо. Він узяв її другою рукою, підняв, повернув, потрусив. Всі тканини були порвані, кості потрощені. Цей шматок його тіла тримався тільки на м'язах. Він похмуро розглядав його, роздумуючи. Потім сів на складений парус, і товариші порадили йому весь час промивати рану водою, щоб не почався антонів огонь.

Біля нього поставили відро, і він щохвилини зачерпав склянкою і поливав страшну рану тонким струмочком прозорої води.

— Тобі легше буде в трюмі, — сказав йому брат.

Жавель-молодший спустився, але через годину піднявся знов на палубу. Йому тяжко було самому. На вільному повітрі він почував себе краще. Він знову сів на парус і почав змочувати руку.

Улов був добрий. Великі риби з білими животами звивались коло нього в передсмертних судорогах. Він дивився на них, не перестаючи поливати свою розтрощену руку.

Баркас уже підходив до Булоні, коли налетів новий порив вітру, і маленьке суденце знов пустилось у море, шалено злітаючи, перекидаючись на хвилях і струшуючи зажуреного пораненого.

Настала ніч. Буря бушувала до самого ранку. На світанку рибалки знов побачили береги Англії, але море стало спокійнішим, і судно взяло курс на Францію.

Надвечір Жавель-молодший покликав товаришів і показав їм підозрілі чорні плями, зловісні ознаки змертвіння в тій половині руки, яка вже перестала бути частиною його тіла.

Матроси розглядали її, і кожен висловлював свою думку.

— Скидається на антонів огонь, — сказав один.

— Треба солоною водою полити, — порадив другий.

Принесли солоної води й полили на рану. Поранений помертвів, заскреготав зубами, скорчився від болю, але не крикнув. Потім, коли біль трохи вщух, він звернувся до брата:

— Дай мені твого ножа.

Брат простяг ножа.

— Подерж-но мені руку, рівніше. Тягни вгору.

Брат зробив, як він просив.

Тоді він почав різати сам свою руку. Він різав ббережно, обдумано, відтинаючи гострим, як бритва, лезом останні сухожилля, і скоро замість руки залишився лише обрубок.

Жавель глибоко зітхнув і вимовив:

— Так треба було. Інакше — амба.

Йому наче полегшало, він з силою вдихав повітря. Потім знов почав лити воду на свій обрубок.

Вночі погода погіршала, і пристати до берега не пощастило.

Коли розвиднілось. Жавель-молодший узяв свою відрізану руку й довго розглядав її. Вона почала загнивати. Підійшли й товариші глянути на неї. Вони передавали її з рук у руки, повертали, мацали, нюхали.

Брат сказав:

— Треба викинути це в море, негайно.

Але Жавель-молодший розсердився:

— Е, ні! Е, ні! Не дозволю. Це моє, хіба ні? Адже це моя рука!

Він схопив одрізану руку й стиснув її між колінами,

— Та вона ж однаково згниє, — сказав старший брат.

Тоді пораненому щось спало на думку. Коли доводиться затриматися в морі, рибу складають у бочки з сіллю, щоб вона збереглась. Він спитав:

— А що як покласти її в розсіл?

— Це діло! — схвалили рибалки.

Спорожнили бочку, в якій зберігався улов останніх днів, і на дно поклали руку, засипали сіллю, потім поскладали назад рибу одну по одній.

Один з матросів пожартував:

— Коли б тільки я не продав її з торгів.

Всі, крім братів Жавель, розсміялись.

Вітер не вщухав. Довелось лавірувати біля Булоні до десятої години другого дня. Поранений продовжував безперервно лити воду на рану.

Час від часу він підводився і походжав з одного краю баркаса до другого.

Брат, стоячи біля керма, стежив за ним очима й похитував головою.

Нарешті, судно ввійшло в гавань.

Лікар оглянув рану й сказав, що вона в доброму стані. Він перев'язав її як слід і приписав спокій. Але Жавель не хотів лягти в ліжко, поки не візьме свою руку, і поспішив повернутись у порт, щоб відшукати бочку, яку він позначив хрестом.

Бочку при ньому випорожнили, і він забрав свою руку; вона добре збереглась в розсолі, зморщилась і наче посвіжішала. Він загорнув її в принесений з цією метою рушник і пішов додому.

Дружина й діти довго розглядали цей шматок батькового тіла, мацали пальці, зчищали дрібки солі, що забилися під нігті. Потім покликали столяра, щоб він зробив маленьку труну.

На другий день весь екіпаж баркаса йшов за труною з відрізаною рукою. Обидва брати йшли поряд, очолюючи процесію. Парафіяльний паламар ніс маленьку труну під пахвою.

Жавель-молодший кинув рибальство. Він дістав скромну посаду в порту і, коли розповідав згодом про нещастя, яке спіткало його, то говорив своєму співрозмовникові на вухо:

— Якби мій брат згодився тоді відрізати снасть, рука моя була б ціла й зараз, певна річ. Але він держався за своє добро.